



Carl Milles: Europa och tjuren. Foto: Hans Petersson, Millesgårdens arkiv.

Från redaktionen

Enligt den grekiska mytologin var Europa en vacker kungadotter i Fenicien, nuvarande Libanon. Hon hade "olycksturen" att bli upptäckt av Zeus när hon plockade blommor på en strandäng i sitt fjärran Osterland. Europa blev förskräckt men Zeus fylldes, sin vana trogen, av ett obetvingligt begär efter ungmön. Han kurtiserade och lockade henne i skepnad av en trefärgad tjur vars andedräkt dröp och doftade av krokushonung. Hennes rädsla släppte och hon föll för frestelsen och lät sig bortföras av tjuren. Hon kröp upp på hans rygg och Zeus sam mot väst, närmare bestämt till Kreta där himmelsguden släckte sin åtrå i Europas famn. Zeus avslutade historien med Europa genom att låta kreternas konung stå som far åt hans tre söner med den sköna feniciskan.

Liksom för mytens Europa står Europas kvinnor alltså i ett olycksturligt förhållande

till olika makters män. På manliga kommandon förändras ständigt Europas inre och yttre gränser. EU markerar sig utåt samtidigt som medlemsstaternas gränser bryts ner i syfte att gynna den gemensamma marknaden och unionens nya dimensioner. Berlinmuren har fallit och med den gränsen mellan två tidigare nationalstater. På flera håll inom det före detta östblocket försöker nya nationalstater etablera egna demokratiska styrelseformer i postkommunistisk anda medan EU ifrågasätts för demokratiskt underskott. Andra gränser hårdnar via etnisk rensning och krig. Europa är en smältdegel och en scen på vilken flera motstridiga och oförenliga aktörer agerar.

KvT vill i detta nummer ifrågasätta och belysa utvecklingen i det föränderliga Europa utifrån feministisk synvinkel. Är det så att omvälvningarna leder till förstärkt underordning av kvinnor eller kan också vi markera

nya, friare livsrum? Vem är tjuren idag? Vem eller vilka kurtiserar oss med jämställdhetens söta honung? Är kanske *Karl Ragnar Gierow*s sinnrika tolkning av myten mest aktuell? Han menade nämligen att det i verkligheten var tjuren och inte Europa som blev offret för kurtisen (*Femton essayer*, Nordstedts, Sthlm 1972).

Agneta Starks inledande artikel talar till tjurens fördel redan genom titeln: *Mannen är norm i EU*. Män inkluderas i kategorin "generella arbetstagare" medan kvinnor framställs som "de andra" i centrala dokument. De är problematiska, bör förklaras, är förknippade med barn, gamla och beroende, och kvinnorna måste övertygas om att fylla sina samhällsuppgifter – vilka kan variera högst avsevärt efter tid, land och konjunktur. *Agneta Stark* avslutar sin artikel med att konstatera att det är en deprimerande verklighetsbild, som lyckligtvis inte är sann. Men som underlag för viktiga ekonomiska, sociala och politiska beslut är bilden upprörande, vilseledande och farlig.

I artikeln *Politisk likgiltighet efter kommunismens fall* diskuterar *Milena Davidovic* den utvecklade kvinnorörelsen i de östeuropeiska länderna och i före detta Sovjetunionen. Erfarenheterna hittills från den postkommunistiska perioden pekar inte på att det kommer att bli någon förändring inom den närmast framtiden. Nöd och fattigdom och inte köns-tillhörighet är de dominerande problemen i kvinnornas vardagsliv. Exemplet "Jugoslavien" illustrerar dessutom hur kvinnornas situation starkt har försämrats så att emancipationen hejdats eller till och med gått tillbaka. *Ulla Björnbergs* artikel poängterar hur särskilt ensamstående mödrar har drabbats i de före detta öststaterna. De har hamnat i svår fattigdom särskilt i Polen och Ryssland. Den ökade stigmatiseringen av de ensamstående mödrarna och deras barn har dessutom tagit

ifrån dem såväl självkänsla som värdighet. Kvinnornas största handikapp på arbetsmarknaden är inte moderskapet eller könet i sig utan frånvaron av äktenskap i kombination med att vara kvinna.

Kristin Ketscher jämför EU-rättens förbud mot diskriminering mellan kvinnor och män inom socialförsäkringen med jämställdhetsprincipen i de nordiska ländernas lagstiftning. De nordiska länderna visar av tradition en viss överlägsenhet gentemot andra europeiska länder ifråga om de sociala systemen. Utvecklingen måste dock ses som en spegling av att kvinnorna i Norden under lång tid varit knutna till arbetsmarknaden. Därmed har helt andra krav ställts på det sociala systemet här än i de länder där kvinnorna ännu i stor omfattning är husmödrar.

Bente Rosenbeck sammanfattar några historiskt karaktäristiska drag för kvinnornas situation i den västliga världen. Hon visar att kön utgjort ett centralt tema i upprättandet av många moderna institutioner, i formuleringen av nationalstatens ideologi och i utformningen av många politiska lösningar. Det är framförallt det europeiska äktenskapsmönstret som fått betydelse för Europas moderna sociala och politiska historia. Det unika i detta mönster är bland annat att kvinnorna av olika skäl inte behövde gifta sig som mycket unga. Detta bidrog till att de blev relativt autonoma och självständiga före äktenskapet. Trots att kvinnorna inte var politiska aktörer så har således ändå "kvinna" och "kön" haft inflytande på samhällsutvecklingen i den västliga världen.

Slutligen innehåller detta nummer en mycket omfattande krönika med informativa bidrag av *Gudrun Nordborg* om EU:s framväxt och organisation, av *Malin Rönnblom* om "European Women's Lobby", av *Berit Ås* om norska kvinnors syn på EU och av *Cris Corrin* om kvinnofrågor i Albanien.